

บทที่ ๑

บทนำ

ภูมิหลัง

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ของชุมชนที่ตกผลึกและเกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นมีรูปแบบที่มีความจำเพาะถิ่นและสะท้อนความรู้ในการสร้างสรรค์ให้สังคมท้องถิ่นดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นของอีสานนั้นสะท้อนได้หลายลักษณะและมีเครื่องชี้วัดหลายวิธีที่จะสามารถบ่งบอกความรู้และความเข้าใจ กฤษฎา ศรีธรรมมา (๒๕๕๒: ๑๑๘) ได้จำแนกลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น ๕ ด้าน คือ ด้านคติความเชื่อ ด้านวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน ด้านอาหารพื้นบ้าน ด้านที่อยู่อาศัย และด้านศิลปหัตถกรรมจากผ้าอีสาน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานด้านวรรณกรรมอีสาน เป็นการนำเสนอรูปแบบของภาษาและวรรณกรรมอีสานซึ่งเป็นผลผลิตของปราชญ์ในท้องถิ่นที่ได้สร้างสรรค์เป็นภูมิปัญญาแสดงให้เห็นความรอบรู้ชีวิตอันได้จากประสบการณ์ภายใต้บริบททางสังคมและธรรมชาติสิ่งแวดล้อมของอีสาน สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตที่มีพลังมีคติสอนใจ ข้อห้าม ข้อแนะนำ ข้อปฏิบัติผูกขึ้นเป็นสืบทอดต่อเนื่องมารุ่นต่อรุ่น ภาษาและวรรณกรรมที่ผูกขึ้นเป็นบรรทัดฐานศีลธรรมและเป็นอนุสติที่อิทธิพลต่อการหล่อหลอมพฤติกรรมและท่าทีในการต่อสู้ชีวิตของคนอีสาน สิ่งเหล่านี้จึงถือว่าเป็นภูมิปัญญาที่เกิดจากประสบการณ์สั่งสมโดยแท้

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหน่วยหนึ่งทางวัฒนธรรมเป็นรากเหง้าของสังคมที่สะท้อนพัฒนาการ และกระบวนการเอาตัวรอดของสังคมจากภัยธรรมชาติ การเมือง ความเชื่อ เพื่อให้สามารถดำรงชีพอยู่ใน โลกได้อย่างสงบสุขในกระบวนการพัฒนาความเจริญของสังคม วัฒนธรรมถือเป็นฐานสำคัญรองรับและส่งเสริมให้สังคมพัฒนาได้คือ

วรรณกรรมเป็นส่วนหนึ่งที่สะท้อนคุณค่าทางวัฒนธรรมในรูปแบบของการบันทึกและถ่ายทอดเรื่องราวประจักษ์จกเงาสะท้อนภาพให้คนสืบต่อกันรุ่นแล้วรุ่นเล่า โดยแบ่งลักษณะการถ่ายทอดเป็น ๒ ลักษณะ คือ มุขปาฐะ และลายลักษณ์ ซึ่งในประเภทมุขปาฐะนั้นเป็นวรรณกรรมที่ถ่ายทอดสืบต่อเรื่องราวผ่านการเล่าเรื่องราวด้วยการจดจำและเล่าปากต่อปาก มีหลายชนิด เช่นการสวด การเทศน์ เพลงพื้นบ้าน นิทานพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็ก เป็นต้น

เพลงกล่อมเด็กอิสานเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่ายิ่ง เนื้อหาของเพลงกล่อมเด็กได้สะท้อนถึงชีวิตความเป็นอยู่และความนึกคิดของชาวอิสานจากการวิเคราะห์อนุภาคที่ปรากฏพบว่า เพลงกล่อมเด็กอิสานมีอนุภาคการปลอบ การชู้ การให้สินบน การเชิญชวน เพื่อให้ผู้ฟังจดจำและนำมาใช้เป็นแง่คิดเมื่อเติบโตใหญ่ขึ้นเป็นขบวนการทางวัฒนธรรมขบวนการหนึ่งที่มีบทบาทควบคุมสังคม

เพลงกล่อมเด็กจะเกิดขึ้นเมื่อใดไม่เป็นที่ทราบได้แต่คาดว่ามิมีมานาน จนเราไม่ทราบระยะเวลาที่เกิดแน่นอนซึ่งเพลงกล่อมเด็กนั้นเป็นการแสดงออกทางวาจาเกี่ยวกับเด็กอันเป็นลักษณะสากล คือ มีอยู่ทั่วไปในหลายชาติหลายภาษาทั่วโลก ประหนึ่งได้เกิดขึ้นมานานแล้ว โดยไม่มีการแจ้งให้ทราบแน่นอนว่าเพลงไหนเกิดขึ้นเมื่อไหร่ และใครเป็นผู้แต่ง (กรมศิลปากร. ๒๕๔๘ : บทนำ) แต่มีผู้คาดว่าคงเกิดขึ้นภายหลังที่มนุษย์เริ่มรู้จักใช้ภาษาพูดไม่นานนักบางคนสันนิษฐานว่าเพลงกล่อมเด็กเกิดขึ้นพร้อมกับที่ศาสนาพุทธได้อุบัติขึ้น โดยอ้างหลักฐานจากเรื่องเวสสันดรชาดกกัณฑ์กุมารตอนที่ชูชกพาสองกุมารเดินทางรอนแรมมากลางป่าเมื่อถึงเวลากลางคืนชูชกหนีภัยจากสัตว์ป่าขึ้นไปผูกเปลนอนอยู่บนต้นไม้แล้วผูกสองกุมารไว้ใต้ต้นไม้เมื่อสองกุมารร้องไห้เรียกหาพระนางมัทรีร้อนถึงทเวาคาต้องแปลงกายเป็นพระเวสสันดรและพระนางมัทรีเห่กล่อมให้สองกุมารบรรทมจึงหลับลงได้

เพลงกล่อมเด็กนั้นเดิมทีเมื่อมนุษย์ตั้งหลักแหล่งเกิดมีหัวหน้าแล้วหัวหน้าใช้ขับกล่อมบุตรของตนก่อนต่อมาจึงมีการแพร่กระจายไปสู่สามัญชนเห็นได้จากหลักฐานทางวรรณคดีไทยที่มีเพลงกล่อมเด็กเป็นเรื่องแรกคือเรื่องเวสสันดรชาดกดังกล่าวมาแล้วข้างต้นจากข้อนี้พอจะสันนิษฐานว่าทั้งสองกุมารเมื่อได้ยินเสียงเห่กล่อมแล้วหลับลงได้อย่างง่ายดายทั้งนี้สันนิษฐานอาจเป็นเพราะทั้งสองกุมารทรงคุ้นเคยกับเสียงกล่อมมาตั้งแต่อยู่ในพระราชวังแล้วนั่นเอง

เพลงกล่อมเด็กนั้นกำเนิดตอนแรกในหมู่ของชนสามัญก่อนแล้วจึงแผ่ขยายไปสู่ชนชั้นสูงโดยมีการดัดแปลงให้ไพเราะ ดังมีปรากฏในด้านประเพณีคือประเพณีพระอุ้มของพระเจ้าลูกเธอพระเจ้าลูกยาเธอที่ยังทรงพระเยาว์โดยมีข้าหลวงขับกล่อมพระบรรทมและขับกล่อมเมื่อพระกุมารยังทรงพระอุ้มแล้วการนิยมนการขับกล่อมเด็กเพื่อให้หลับง่ายขึ้นก็เป็นที่นิยมของประชาชนทั่วไป(ประคองระสม และเอี่ยมพร กิจวิวัฒนกุล. ๒๕๑๖ : ๑๓๓)

เพลงกล่อมเด็กอิสานน่าจะมิวิวัฒนาการมาจากการเลี้ยงดูที่ผู้เลี้ยงปลั่งเสียงเอื้อน โดยใช้การเอื้อนเสียงว่าเออเอ้อเออเอ๋อโดยลากเสียงท้ายยาวๆต่อมาเมื่อการใช้เสียงเอื้อนแล้วเด็กนอนไม่หลับผู้เลี้ยงจึงมีการร้องเป็นเรื่องราวเพื่อให้เด็กเพลิดเพลินและอีกทั้งการร้องก็มีลีลาชวนให้เด็กหลับง่ายขึ้นจนในที่สุดเพลงกล่อมเด็กอิสานก็มีเนื้อเพลงมากมายมีโวหารที่น่าฟังส่วนการ

ร้องเพลงขับกล่อมนั้นเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้เด็กเพลิดเพลินและหลับง่ายยิ่งขึ้นทั้งนี้เป็นเพราะลีลาและท่วงทำนองของเพลงกล่อมเด็กนั่นเอง

เพลงกล่อมเด็กอีสานมีเนื้อเพลงสั้นยาวแตกต่างกัน ทั้งนี้ผลเนื่องจากการจดจำผู้ร้องอาจจดจำได้ไม่หมดและอาจจะเป็นด้วยเหตุว่าผู้ร้องมีความสามารถในการประพันธ์จึงแต่งเสริมทำให้เนื้อเพลงยาวมากยิ่งขึ้น โดยมีลักษณะเนื้อหาและท่วงทำนองแตกต่างกันบ้างตามชาติพันธุ์นั้นๆ โดยเฉพาะจังหวัดสกลนคร ซึ่งมีประชากรหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ไทลาว ไทโย้ยผู้ไท และไทย้อ เป็นเขตพื้นที่พหุวัฒนธรรมที่หลากหลายด้วยชาติพันธุ์ ความเชื่อ พิธีกรรมจึงเป็นที่น่าสังเกตว่าเด็กอ่อนวัยนั้น ได้เรียนรู้อะไรจากกระบวนการขับกล่อมด้วยเพลงกล่อมเด็กซึ่งสะท้อนอยู่ในเนื้อหาของเพลงกล่อมเด็กในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เพื่อแสดงถึงคุณค่าและความสำคัญของเพลงกล่อมเด็กหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตจังหวัดสกลนคร

เพลงกล่อมเด็กมีความงดงามด้านภาษาเพราะเป็นบทเพลงที่ต้องอาศัยถ้อยคำลำนากลอนที่สามารถสื่อสารหรือแทรกซึมในมโนสำนึกของผู้ถูกกล่อมซ้ำแล้วซ้ำอีก กลวิธีการประพันธ์จึงต้องเน้นการใช้ภาษาเพื่อให้เกิดไวยากรณ์ ภาพพจน์ และสะท้อนให้ผู้ฟังเกิดความสุนทรีย์ ซึ่งปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้เรียกว่า วรรณศิลป์

นอกจากความงดงามด้านวรรณศิลป์แล้ว เพลงกล่อมเด็กยังสะท้อนลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่นแฝงเร้นในเนื้อเพลงเพื่อเป็นบทบันทึกทางสังคมที่สามารถอธิบายลักษณะวัฒนธรรมของสังคมพื้นฐานได้เป็นอย่างดี ด้วยเอกลักษณ์ที่เพลงกล่อมเด็กเป็นเพลงที่ร้องขับกล่อมภายในครอบครัวผู้ขับกล่อมจึงมักหยิบยกเรื่องราวการใช้ชีวิตประจำวันทั้งการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ ศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อ การปกครอง ค่านิยม ที่แฝงเร้นในเนื้อร้องเพลงกล่อมเด็กรวมเรียกว่าภูมิปัญญาเพลงกล่อมเด็กแต่ละเพลงล้วนมีเนื้อหาและเรื่องราวอุดมไปด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แฝงคติธรรมคำสอนของบรรพชนชาวอีสาน ซึ่งสามารถขัดเกลาจิตใจของผู้คนในสังคมให้มีคุณธรรมและจริยธรรม ทำให้สมาชิกในครอบครัว ชุมชน และสังคมอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกสะท้อนให้ผู้ศึกษาเพลงกล่อมเด็กนั้น ๆ เข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่นในยุคสมัยที่สร้างสรรค์บทเพลง

จังหวัดสกลนครเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีวัฒนธรรมที่เด่นชัดทางด้านพหุวัฒนธรรมที่หลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ความเชื่อและพิธีกรรมซึ่งมีวรรณกรรมทั้งที่เป็นลายลักษณ์และมุขปาฐะยังมีส่วนสะท้อนภาพของสังคมที่ร่วมกันอยู่หลากหลายชาติพันธุ์ในลักษณะพื้นที่พหุวัฒนธรรมที่อยู่ร่วมกันได้อย่างชัดเจนเพลงกล่อมเด็กมีความสำคัญในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมท้องถิ่นนั้นจากแนวคิดที่ว่าวรรณกรรมเป็นเสมือนกระจกเงาสะท้อนภาพสังคมให้เห็นความคิดของผู้เขียนและแสดงเหตุการณ์ในสังคมการศึกษาเพลงกล่อมเด็กจึงทำให้ผู้ศึกษาสามารถเข้าใจวิถีชีวิต

ภูมิปัญญาการใช้ภาษาเพื่อสะท้อนภาพสังคมอันจะนำไปสู่การเรียนรู้และพัฒนาต่อไป (วิภา กงกะนันท์, ๒๕๒๓ : ๑๓๗- ๑๔๒)

จากเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเพลงกล่อมเด็กหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดสกลนคร ในช่วง พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๕๕ เพื่อศึกษาว่าเพลงกล่อมเด็กเหล่านี้มีแนวคิดร่วมหรือต่างกันอย่างไรโดยศึกษาตามแนวทฤษฎีอนุภาค และศึกษาว่าเพลงกล่อมเด็กนี้มีการใช้ภาษาเช่นไร ซึ่งจะนำไปสู่การอธิบายความการบันทึกภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ซึมซับผ่านบทเพลงสู่เด็กหรือผู้รับฟังได้เป็นอย่างดีมีการใช้ภาษาที่สะท้อนความเป็นวรรณศิลป์ซึ่งเป็นภูมิปัญญาด้านภาษาของชาวอีสานและศึกษาเนื้อหา(text)ของเพลงกล่อมเด็กว่าได้บันทึกเรื่องราว คติธรรม แนวคิด หรือการดำเนินชีวิตที่สะท้อนภาพลักษณ์ทางสังคมซึ่งเป็นการบันทึกภูมิปัญญาที่มีในสังคมนั้นๆ และศึกษาการคงอยู่ การใช้ซ้ำของเพลงกล่อมเด็กซึ่งเป็นภาพสะท้อนของการดำรงอยู่ของเพลงกล่อมเด็ก ซึ่งเป็นการศึกษาที่ชี้ให้เห็นถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานจากเพลงกล่อมเด็กอันเป็นการศึกษา และนำเอาองค์ความรู้เหล่านี้ไปเผยแพร่ให้คงอยู่ในสังคมอีสานสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานจากเพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไท และไทฮ้อในเขตจังหวัดสกลนคร
๒. เพื่อศึกษาภาพสะท้อนสังคมที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไท และไทฮ้อ ในเขตจังหวัดสกลนคร

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานจากเพลงกล่อมเด็กในเขตจังหวัดสกลนคร ดังนี้

๑. ด้านเนื้อหาและข้อมูล

๑.๑ ด้านเนื้อหา ผู้วิจัยกำหนดเนื้อหาในการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นจากเพลงกล่อมเด็กในเขตจังหวัดสกลนคร คือ

๑.๑.๑ เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานจากเพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไท และไทฮ้อ ในเขตจังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยศึกษาภูมิปัญญาการใช้ภาษาที่มุ่งให้เกิด

วรรณศิลป์ คือ การใช้คำ ภาพพจน์ โวหาร และศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานที่สะท้อนวัฒนธรรมทางสังคม

๑.๑.๒ เพื่อศึกษาภาพสะท้อนสังคมที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไท และไทย้อ ในเขตจังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยศึกษาภาพสะท้อนของเพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไท และไทย้อในเขตจังหวัดสกลนคร

๑.๒ ด้านข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดที่มาของข้อมูลโดยกำหนดจากกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตจังหวัดสกลนคร จำนวน ๒๐๒บท ซึ่งเก็บข้อมูลในระยะเวลา ๒๕๕๔ - ๒๕๕๕ จากกลุ่มชาติพันธุ์ คือ

๑.๒.๑ กลุ่มชาติพันธุ์ไทลาวดังนี้

๑) บ้านถ้ำเต่า หมู่ ๑ ตำบลสามัคคีพัฒนา อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร

๒) บ้านหนองสามขา หมู่ ๗ ตำบลสามัคคีพัฒนา อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร

๓) บ้านหนองกุง หมู่ ๓ ตำบลขางโอง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

๔) บ้านหนองลาดใต้ หมู่ ๘ ตำบลหนองลาด อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

๑.๒.๒ กลุ่มชาติพันธุ์ไทโย้ยดังนี้

๑) บ้านอุ่มเหมา หมู่ ๑๕ ตำบลไชยอ่อง อำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร

๒) บ้านอากาศ หมู่ ๕, ๑๐ ตำบลอากาศ อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร

๓) บ้านวาใหญ่ หมู่ ๓ ตำบลอากาศ อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร

๔) บ้านเคือศรีคันไชย หมู่ ๒ ตำบลเคือศรีคันไชย อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร

๕) บ้านสว่าง หมู่ ๑ ตำบลสว่าง อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

๑.๒.๓ กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท ดังนี้

๑) บ้านดงมะไฟ หมู่ ๑๒ ตำบลขมื่น อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

๒) บ้านใหม่พัฒนา หมู่ ๑๒ ตำบลตองโขบ อำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร

๓) บ้านห้วยยาง หมู่ ๑, ๔ ตำบลวาริชภูมิ อำเภวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร

๔) บ้านดงบัง หมู่ ๕ ตำบลแพด อำเภอกำตาก้า จังหวัดสกลนคร

๕) บ้านช้างมิ่ง หมู่ ๑ ตำบลช้างมิ่ง อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

๖) บ้านอ่อมไผ่หมู่ ๑ ตำบลข้างมิ่ง อำเภอพรหมานิคม จังหวัดสกลนคร

๑.๒.๔ กลุ่มชาติพันธุ์ไทยย้อดังนี้

๑) ชุมชนวัดศรีสุมังคล์ ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัด

สกลนคร

๒) บ้านห้วยหวด หมู่ ๔ ตำบลจันทร์เพ็ญ อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร

๓) บ้านพังขว้างใต้ หมู่ ๑ ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัด

สกลนคร

๔) บ้านตองโฆบ หมู่ ๑ ตำบลตองโฆบ อำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัด

สกลนคร

๕) บ้านนาแกน้อย หมู่ ๔ ตำบลคงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัด

สกลนคร

โดยใช้ข้อมูลดังนี้

๑) ข้อมูลปฐมภูมิโดยได้จากผู้ให้ข้อมูลแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งเป็นข้อมูลที่สืบ

ทอดแบบมุขปาฐะโดยการสัมภาษณ์และการสังเกต

๒) ข้อมูลทุติยภูมิได้จากข้อมูลมุขปาฐะที่มีผู้รวบรวมไว้ในลักษณะเป็น

วรรณกรรมลายลักษณ์ ซึ่งสืบค้นจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้ประชากรในเขตจังหวัดสกลนครแบบไม่จำกัด (Infinite Population) โดย
คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ ๔ กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่

๒.๑ กลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว

๒.๒ กลุ่มชาติพันธุ์ไทฮ้อ

๒.๓ กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท

๒.๔ กลุ่มชาติพันธุ์ไทยย้อ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้ทราบภูมิปัญญาการใช้ภาษาจากเพลงกล่อมเด็กในเขตจังหวัดสกลนคร

๒. ทำให้ทราบถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานที่ปรากฏในเนื้อเพลงกล่อมเด็กในเขตจังหวัด
สกลนคร

๓. ทำให้ทราบถึงการดำรงอยู่ของเพลงกล่อมเด็กในเขตจังหวัดสกลนคร

๔. ทำให้ได้ผลการวิจัยนำไปประกอบการเรียนสอนในหลักสูตรวิชาภาษาไทย
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

๕. นำผลการวิจัยไปเผยแพร่ยังศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในกลุ่มชาติพันธุ์ที่ทำกรวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

๑. ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานหมายถึง การสังสมประสบการณ์จากอดีตของท้องถิ่นอีสาน แล้วพัฒนาความรู้นั้นเพื่อใช้ประกอบการดำรงชีวิตให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและเป็นเครื่องมือในการสร้างสังคมอีสาน ให้ดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขภูมิปัญญาอีสานเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์เป็นกลวิธีในการนำเอาความรู้มาใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒. เพลงกล่อมเด็กหมายถึง เพลงกล่อมเด็กของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไท และไทฮ้อในเขตจังหวัดสกลนครที่คนเลี้ยงร้องกล่อมเด็กเพื่อให้นอนหลับ

๓. ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็กหมายถึง ๑) ภูมิปัญญาด้านภาษา คือ การใช้ภาษาความเป็นวรรณศิลป์ด้านการใช้คำ ภาพพจน์ โวหาร ในการเนื้อหาเพลงกล่อมเด็กของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไท และไทฮ้อในเขตจังหวัดสกลนครที่มี ๒) ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานจากเพลงกล่อมเด็กด้านสังคม คือองค์ความรู้ด้านสังคมที่เป็นภาพสะท้อนอันปรากฏในเนื้อหาเพลงกล่อมเด็กของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไท และไทฮ้อในเขตจังหวัดสกลนคร ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการบันทึกเรื่องราวในสังคม

๔. ภาพสะท้อนสังคม หมายถึง รูปแบบการบรรยายหรืออธิบายถึงสภาพสังคม การดำรงอยู่ของเพลงกล่อมเด็กของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไท และไทฮ้อในเขตจังหวัดสกลนคร

ข้อตกลงเบื้องต้น

๑. งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาเฉพาะเพลงกล่อมเด็กเท่านั้น ไม่ศึกษาเพลงร้องเล่นของเด็กหรือเพลงสำหรับเด็กแต่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้กล่อมเด็ก

๒. งานวิจัยนี้ไม่ได้มุ่งศึกษาเพื่อเปรียบเทียบเพลงกล่อมเด็กทั้ง ๔ กลุ่มชาติพันธุ์แต่มุ่งศึกษาภาษา เนื้อหาและการดำรงอยู่ดังปรากฏในวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

๓. การอ้างอิงตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการอ้างอิง คือ (ชื่อผู้บอกข้อมูล, กลุ่มชาติพันธุ์ผู้บอกข้อมูล : ปี พ.ศ. ที่บอกข้อมูล) เช่น (สฤติชัย ภาคมฤค. ไทลาว: ๒๕๕๕) หมายถึง สฤติชัย

ภาคมฤค เป็นผู้บอกข้อมูล. สติชัย ภาคมฤค เป็นคนกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว. สติชัยภาคมฤคให้ข้อมูลปี พ.ศ. ๒๕๕๕. เป็นต้น

๔. งานวิจัยกำหนดคำเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ที่เกี่ยวข้องกับเพลงกล่อมเด็กตามสำเนียงพูดซึ่ง พรชัย ศรีสารคาม (๒๕๕๖ : สัมภาษณ์) ได้อธิบายการเขียนคำว่า “ไท” และ “ไทย” ว่า

คำว่า “ไทย” หมายถึง ประเทศไทย คนไทย ภาษาไทย

ส่วนคำว่า “ไท” ในภาษาอีสาน หมายถึง คน พวก หมู่ ชาว เช่น ไทบ้าน ไทเมืองไท
เขา ไทเฮา ไทสกด ฯลฯ

ผู้วิจัยกำหนดข้อตกลงในการใช้คำเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ ดังนี้

ไทลาว หมายถึงคนไทยชาวสกลนครที่พูดสำเนียงภาษาอีสานกลางหรือสำเนียง
ไทย-ลาว

ไทโย้ย หมายถึง คนไทยชาวสกลนครที่พูดสำเนียงภาษาไทโย้ยหรือสำเนียงไทย-
โย้ย

ผู้ไท หมายถึง หมายถึง คนไทยชาวสกลนครที่พูดสำเนียงภาษาผู้ไทหรือสำเนียง
ไทย-ผู้ไท

ไทฮ้อ หมายถึง คนไทยชาวสกลนครที่พูดสำเนียงภาษาไทฮ้อหรือสำเนียงไทย-ฮ้อ

๕. การถ่ายถอดเสียงเพลงกล่อมเด็กเป็นอักษร ผู้วิจัยถ่ายถอดเสียงเพลงกล่อมเด็กที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นอักษรและภาษาไทยปัจจุบัน โดยยึดการเขียนว่า หากเสียงใดที่ตรงกับอักษรภาษาไทยก็จะถ่ายถอดรูปภาษานั้นตรงกับภาษาไทย หากเสียงใดไม่ตรงกับภาษาไทยปัจจุบันจะถ่ายถอดรูปภาษานั้นตามเสียงภาษาถิ่นที่ปรากฏ

๖. การถอดความเพลงกล่อมเด็ก เมื่อจะยกตัวอย่างเพลงกล่อมเด็กในตัวอย่างประกอบการวิเคราะห์ในงานวิจัย ผู้วิจัยจะถ่ายถอดเนื้อเพลงหลังคำว่า “ถอดความว่า” โดยสรุปเนื้อหาเป็นร้อยแก้วที่แปลและเรียบเรียงตามเนื้อหาที่ปรากฏในเพลงเป็นอักษรและภาษาไทยราชการ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

